Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto

Pelastusosasto
Erityisasiantuntija Alpo Nikula

Puolustusvaliokunta

Väestönsuojelun nykytila

Väestönsuojelulla tarkoitetaan ihmisten ja omaisuuden suojaamista ja pelastustoimintaa valmiuslaissa ja puolustustilalaissa tarkoitetuissa poikkeusoloissa sekä näihin tehtäviin varautumista Väestönsuojelulla on Suomessa pitkät perinteet. Nyky-yhteiskunnassa sen merkitystä on toisinaan vähätelty, mutta viime aikoina sen merkitys on taas noussut keskusteluun.

Väestönsuojelu ja siihen sisältyvät tehtävät on määritelty sodan oikeussääntöjä koskevien Geneven sopimusten lisäpöytäkirjassa vuodelta 1977. Kyseisen pöytäkirjan 61 artiklan mukaan väestönsuojelu tarkoittaa joidenkin tai kaikkien lisäpöytäkirjassa lueteltujen tehtävien suorittamista, joiden tarkoituksena on siviiliväestön suojelu vihollisuuksien ja onnettomuuksien vaaroja vastaan.

Sisäministeriö johtaa, ohjaa ja valvoo pelastustointa ja sen palvelujen saatavuutta ja tasoa sekä huolehtii pelastustoimen valtakunnallisista valmisteluista ja järjestelyistä. Pelastusosastolla on käytettävissä kaksi henkilötyövuotta väestönsuojelu- ja varautumistehtävistä huolehtimiseen. Resurssit ovat niukat ottaen huomioon tehtäväkentän laajuuden. Pelastusosastolla on laadittu valtakunnallinen väestönsuojelusuunnitelma, jonka jalkautus on käynnissä. Väestönsuojeluun liittyvien ohjeiden päivitystarve on ilmeinen, mutta niukoista resursseista johtuen päivitys on viivästynyt. Valtakunnallinen väestönsuojaamisen strategia on laadittu vuonna 2006, eikä se kaikilta osilta vastaa nykytarpeita. Pelastusosastolla on myös valmisteltu Valtioneuvoston asetusta väestönsuojelun suunnitelmista, mutta työ on kesken. Pelastuslain kokonaisuudistuksen yhteydessä tullaan tarkastelemaan väestönsuojeluun ja väestönsuojiin liittyvien pykälien uudistamistarpeita.

Pelastustoimella on väestönsuojeluun liittyen merkittäviä tehtäviä ja niitä on pelastuslaitoksilla pyritty hoitamaan lain edellyttämällä tavalla niukoista resursseista huolimatta. Normaaliolojen väestönsuojeluvalmisteluihin kuuluu poikkeusoloja koskeva suunnittelu ja koulutus, suojarakenteiden rakentaminen, johtamis-, valvonta- ja hälytysjärjestelmien ja tietoliikenneyhteyksien ylläpito sekä varautuminen evakuointeihin, pelastustoimintaan, ensiapuun, väestön huoltoon sekä raivaus ja puhdistustoimintaan. Poikkeusoloissa väestönsuojeluun kuuluisi kyseisistä tehtävistä huolehtiminen.

Meneillään olevassa, vuoden lopussa päättyvässä pelastustoimen suorituskykyhankkeessa on selvitetty väestönsuojelun resurssitarpeita sekä valtakunnallisen toimintamallin vaihtoehtoja.

Väestönsuojeluun liittyviä tehtäviä kuuluu useiden eri toimijoiden vastuulle. Pelastustoimen viranomaiset huolehtivat niiden vastuulla olevien väestönsuojelutehtävien edellyttämän toiminnan ja suunnitelmien yhteensovittamisesta.

Poikkeusoloissa on varauduttava suojaamaan väestöä erityisesti asevaikutusten aiheuttamilta tuhoilta. Pelastuslaissa on säädetty väestönsuojien rakentamisvelvoitteesta tiettyjen edellytysten täyttyessä. Suomessa on tällä hetkellä noin 45 000 väestönsuojaa, joissa on noin 3,6 miljoonaa väestönsuojapaikkaa.

Tietojemme mukaan kaikki väestönsuojat eivät ole nykyvaatimusten mukaisessa kunnossa, niiden kunnossapito vastuu on omistajalla. Väestönsuojien tarkastustoimintaan ei ole käytettävissä riittäviä resursseja.

Väestöä varaudutaan poikkeusoloissa suojaamaan myös väestönsiirroilla. Väestönsiirroista päättää tällöin Valtioneuvosto. Väestönsiirrot toteutetaan sisäministeriön johdolla ja alueellisesti siirroista vastaavat pelastuslaitokset yhteistyössä muiden viranomaisten muun muassa sosiaali- ja liikenneviranomaisten kanssa. Väestönsiirtojen etukäteissuunnittelusta vastaavat pelastusviranomaiset.

Pelastusopiston lakisääteisenä tehtävänä on väestönsuojelun johto- ja erityishenkilöstön koulutus. Rahoituksen vähyydestä johtuen koulutusta ei pystytä tarjoamaan riittävästi. Pelastusopisto myös tukee aluehallintovirastoja näiden järjestäessä alueellisia valmiusharjoituksia.

Sisäministeriön pelastusosasto on esittänyt rahoituksen lisäämistä pelastusopistolle sekä resurssien vahvistamista sisäministeriön pelastusosastolle varautumis- ja väestönsuojelutehtävien hoitamiseen.

Sisäisen turvallisuuden selonteossa on todettu, että vuosina 2021-2022 väestönsuojelun tila ja väestönsuojakannan- ja suojapaikkojen kunto ja kohdentaminen selvitetään.